

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN VE ETMEYEN ÇOCUKLARIN AHLAKİ VE SOSYAL KURAL BİLGİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN KARŞILAŞTIRMALI OLARAK ANALİZİ

Zarife SEÇER*

Hakan SARI**

Özet

Okul öncesi eğitim, çocukların ahlaki ve sosyal gelişimlerini destekleyecek etkinlikleri içermektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar devam etmeyen akranlarına göre daha ileri düzeyde sosyal ve ahlaki gelişim gösterme eğilimindedirler. Bu yüzden bu araştırmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar ile devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerinde bir farklılığın olup olmadığını ortaya çıkarmaktır. Bu araştırmaya, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 çocuk ile okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 60 çocuk olmak üzere toplam 120 çocuk katılmıştır. Araştırmada veri toplamak için Smetana (1981) tarafından geliştirilen 10 resim kullanılmıştır. Araştırmaya katılan 4-6 yaş çocuklardan elde edilen veriler Mann Whitney-U ve t testi kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, okul öncesi eğitimin çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili farkındalık düzeyini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ahlak gelişimi, sosyal gelişim, okul öncesi eğitim, okul öncesi eğitim kurumları, ahlaki ve sosyal kural bilgisi

Giriş

Piaget (1932-1948) çocukların oyunlarını gözleyerek onların ahlak ve toplumsallıklı ilgili kural bilgilerini araştırmıştır. Bu çalışmasından yola çıkarak 4-10 yaş arasındaki çocukların ahlaki yargılarla ilgili kural bilgilerini (doğru-yanlış, iyi-kötü gibi) dışa bağımlı yani heteronom olarak belirlemiştir. Piaget'e göre bu evredeki çocuklar, oyun kurallarının otorite tarafından koyulduğuna ve tüm kuralların kutsal, evrensel ve değiştirilemez olduğuna inanmaktadır (aktaran; Nobes ve Pawson, 2003, 77). Bu yaştaki çocuklar düşünsel sınırlılıkları yüzünden günlük sosyal ilişkinin gereği olan, sosyal ilişkiyi sürdürmeye yönelik, belli ortamlara bağlı normları içeren sosyal kuralları (örneğin, sınıfta konuşmak, oyuncakları toplamamak gibi) evrensel, fikir birliğinden bağımsız olan ahlaki kurallardan (örneğin, çalma, vurma, itme gibi) ayırt edememektedir (Arı, R., 2003, 97; Mehmedoğlu, 2003, 353; Nobes ve Pawson, 2003, 77).

Günümüzde konu ile ilgili yapılan çalışmalar (Smetana, 1981, 1333; Smetana ve Braeges, 1990, 329; Smetana, 1984, 1767) çocukların otorite ve kural anlayışının Pi-

* Yard. Doç. Dr.; Selçuk Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi

** Yard. Doç. Dr.; Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü Başkanı

aget'in inandığından daha karmaşık olduğunu göstermiştir. Alan kuramcıları (örneğin, Smetana, 1981, 1333; Smetana ve Braeges, 1990, 329) 3 yaşındaki çocukların bile ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili anlayışlarının farklılaştığını göstermiştir. 3,5-4 yaşındaki çocuklar, ahlaki suçları çok ciddi, genellenebilir, kural ve otorite figürü olmaksızın da yanlış olduğunu; sosyal suçları ise daha az ciddi, kural ve otorite figürüne bağlı olduğunu kabul etmişlerdir. Çeşitli araştırmalarda (Smetana, 1981, 1333; Smetana ve Braeges, 1990, 329) iki yaşındaki çocukların ahlak ve sosyal kuralları hiçbir boyutta ayırt edemedikleri, üç yaşındakilerin ahlaki ve sosyal kuralları genelleme alt boyutunda ayırt ettikleri, dört yaşındaki çocukların ise ahlaki ve sosyal kuralları tüm alt boyutlarda (ciddiyet, otorite, kural yokluğu, genelleme, ceza) ayırt ettikleri tespit edilmiştir.

Okul öncesi dönem (0-6 yaş), çocuğun içinde yaşadığı toplumun değer yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkları kazanmaya başladığı bir dönemdir (Bilir ve Bal, 1989, 56). Okul öncesi dönemdeki çocukların ahlaki yargılarının suç işleme veya suç işleyenleri gözleme gibi deneyimlerinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çocuklar gördükleri haksızlıklardan veya kendilerine zarar veren deneyimlerinden kendilerine ahlak kanunları çıkarmaktadır. Diğer yandan, sosyal kurallarla ilgili anlayışının ise çocuğun içinde bulunduğu sosyal sistemin kurallarını ve uygulamalarını yaşamaları ile geliştiği düşünülmektedir (Smetana vd., 1993, 202).

Sosyal alan kuramına göre, çocuklar ahlaki ve sosyal kuralları yetişkinlerle (öğretmen, aile gibi) ve akranları ile olan ilişkileri sonucu öğrenir (Smetana, 1999, 311). Diğer bir deyişle, çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili yargıları farklı sosyal ilişkileri denemeleri sonucu ortaya çıkmaktadır (Smetana vd., 1993, 202). Bu nedenle, okul öncesi dönemde çocuğun sosyalleşmesi için akran grubuna girmesi gereklidir. Okul öncesi eğitim çocuklara akran etkileşimi için fırsatlar yaratmaktadır. Bu sayede çocuk neyin doğru, neyin yanlış olduğunu anlayarak ahlaki gelişmişliğe ulaşır ve toplumsal kurallarda tutarlı olmayı öğrenir (Akman, 1994, 14; Aydın, 2000, 55). Johnson ve McGillicuddy-Delisi'ye (1983, 218) göre, çocukların akran etkileşiminden mahrum olmaları onların sosyal kuralları öğrenememelerine neden olmaktadır.

Sıklıkla kullanılan "çocuklar bizim geleceğimizin teminatıdır" sözüyle, sosyal ve ahlaki değerlerimizin kuşaktan kuşağa aktarılmasında çocuğun rolü vurgulanmaktadır. Bu değerler okul öncesi dönemde yerleşmeye başlamaktadır. Okul öncesi eğitim kurumları ise, çocuğun kültürel değerlerini özümsemesine yardımcı olmaktadır (Arı, M., 2003, 32).

Okul öncesi eğitim, çocukların sosyal ve ahlaki kurallarla ilgili bilgi kazanmaları ve onların toplumsal hedeflere uygun bir birey olarak yetişmeleri açısından çok önemlidir. Ancak bu dönemdeki çocukların bu kuralları kazanmaları ile ilgili okul öncesi eğitimin nasıl bir etkisi olduğunu belirleyebilecek çalışmaların da ülkemizde çok sınırlı olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda, bu çalışma hem ülkemizin yarınını yapılandırılacak 'yarının büyükleri' olarak adlandırılan çocukların okul öncesi eğitiminden geçmelerinin önemi hem de bu konuda çalışma yapanlara temel veriler sağlaması açısından önemlidir. Dolayısıyla, bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocuğun toplumsallaşmasında etkili olan ahlaki ve sosyal kuralları fark etme durumuna, okul öncesi eğitim kurumunun etkisinin olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, yaş ve cinsiyet değişkenine göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerinin farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya çıkarmak ve bu konuda araştırma yapacak araştırmacılara konu ile ilgili temel veri sağlamak olacaktır. Bu amaçlar ışığında, aşağıda belirtilen alt amaçlara cevap aranacaktır.

Alt Amaçlar

1. Okul öncesi eğitim kurumuna devam edip etmeme durumu, çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerini etkilemekte midir?
2. Yaş değişkenine göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgileri arasında fark var mıdır?
3. Cinsiyet değişkenine göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgileri arasında fark var mıdır?

Yöntem

Araştırma Modeli

Okul öncesi eğitim alıp almama durumunun, çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerine etkisinin incelendiği bu çalışmada var olan durumu var olduğu şekliyle betimlemeye çalışan genel tarama modeli kullanılmıştır. Çünkü tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde var olan bir durumu, olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 1999, 77).

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, 2003-2004 öğretim yılında Konya İl Millî Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Selçuklu Bağımsız Anaokuluna devam eden çocuklar ile bu okulun çevresinde oturan okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini tesadüfi eleman örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Bu yöntemle göre, Selçuklu Bağımsız Anaokuluna devam eden 4 yaş grubundan 10 erkek, 10 kız çocuk, 5 yaşından 10 erkek, 10 kız çocuk ve 6 yaşından 10 erkek, 10 kız çocuk ve okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 4 yaşından 10 erkek, 10 kız çocuk, 5 yaşından 10 erkek, 10 kız çocuk, 6 yaşından 10 erkek, 10 kız çocuk alınmıştır. Araştırmaya okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 30 erkek, 30 kız çocuk ve devam etmeyen 30 erkek, 30 kız çocuk olmak üzere toplam 120 çocuk dahil edilmiştir. Tablo 1'de örnekleme alınan çocukların okul öncesi eğitim kurumuna devam edip etmeme durumuna, yaşa ve cinsiyetlere göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Edip Etmeme Durumu, Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Yaşlar \ Cinsiyet	Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Edenler			Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etmeyenler		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam
4	10	10	20	10	10	20
5	10	10	20	10	10	20
6	10	10	20	10	10	20
Toplam	30	30	60	30	30	60

Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerini tespit etmek için kullanılan resimler Smetana (1981, 1333-1336) tarafından geliştirilmiştir. Araştırmada çocukların ahlaki kurallarla ilgili bilgisini tespit etmek için ahlaki kuralların ihlal edilmesini gösteren 5 resim, sosyal kurallarla ilgili bilgisini ölçmek için sosyal kuralların çiğnenmesini gösteren 5 resim olmak üzere toplam 10 resim kullanılmıştır. Bu ölçeğin yurt dışında geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu yüzden ölçek, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma ve Özel Eğitim alanında doktorasını yapmış olan üç uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar, ölçeğin Türkiye’de kullanılabileceği ile ilgili olumlu görüşlerini bildirmelerine rağmen, sosyal kurallarla ilgili olan “bir çocuk yemekten önce dua etmiyor” olayını anlatan resmin, kültürümüzde genelde yemekten sonra dua edildiği için “bir çocuk elmayı yedikten sonra kabuklarını yere atıyor” şeklinde değiştirilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Uzmanların görüşleri doğrultusunda, değişik yapıldıktan sonra ölçek 10 çocuğa 10 gün arayla uygulanmış ve çocukların verdikleri cevaplar arasında tutarlık olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar, bu ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği için bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. Ahlaki kurallar ile ilgili çocuklara gösterilen resimler şunlardır; Resim 1. Bir çocuk diğerine vuruyor, Resim 2. Bir çocuk oyuncak ayısını paylaşmak istemiyor, Resim 3. Bir çocuk diğer çocuğu itiyor, Resim 4. Bir çocuk diğerine su atıyor, Resim 5. Bir çocuk diğer çocuğun elmasını zorla alıyor.

Sosyal kurallarla ilgili çocuklara gösterilen resimler şunlardır; Resim 1. Bir çocuk oyuna katılmıyor, Resim 2. Bir çocuk hikaye saatinde istenilen yere oturmuyor, Resim 3. Bir çocuk elmayı yedikten sonra kabuklarını çöpe değil yere atıyor, Resim 4. Bir çocuk doğru yere oyuncasını koymuyor, Resim 5. Bir çocuk paltosunu askıya asmıyor ve yere atıyor.

Verilerin Toplanması

Araştırmaya katılan her çocukla bireysel olarak 20-25 dakika görüşülmüştür. Smetana’nın (1981, 1333-1336) araştırma modeline uygun olarak, her resimde anlatılan olayı çocukların ne kadar ciddi algıladıklarını belirlemek için üç yüz ifadesi kullanılmıştır. Üç yüz ifadesi abartılı bir şekilde tanımlanmıştır. Birinci yüz ifadesi, resimlerde geçen olayı kabul eden gülen bir yüz, ikinci yüz ifadesi, resimlerdeki olayı biraz yanlış bulan biraz kızan bir yüz ifadesi, üçüncü yüz ifadesi ise resimlerdeki olayı çok yanlış bulan ve çok kızan bir yüz ifadesidir. Yüz ifadeleri ile ilgili çocuk-

lara önce bilgi verilmiş daha sonra 10.8x11 cm kartlar üzerine çizilmiş ve renklendirilmiş resimler belli bir sıra izlemeden gösterilmiştir. Her resimle ilgili çocuklara değişmeyen beş soru sorulmuştur. Resimler gösterildiği sırada sorulan sorular çocuğun ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerini değerlendirmeye yöneliktir. Çocuklara sorulan sorular şöyledir: Soru 1- Sence bu olay doğru mu yanlış mı? Eğer yanlışsa ne kadar yanlıştır?, Soru 2- Resimdeki çocuğun yaptığı öğretmeni görmese çocuğun bu davranışı doğru mu olur yanlış mı olur?, Soru 3- Resimdeki olayla ilgili daha önceden koyulmuş bir kural olmasa çocuğun bu davranışı doğru mu olur yanlış mı olur?, Soru 4- Resimdeki bu çocuk başka okulda ya da evde böyle davranırsa sence doğru mu olur yanlış mı olur?, Soru 5- Öğretmeni bu çocuğa davranışından dolayı ceza versin mi? Eğer evetse ne kadar ceza versin? Az mı yoksa çok mu ceza versin?

Yukarıda da görülebileceği gibi, soru 1; çocukların ahlaki ve sosyal kurallar ile ilgili ciddiyet algısını, soru 2; çocukların ahlaki ve sosyal kurallar ile ilgili otorite yokluğu algısını, soru 3; çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili kural yokluğu algısını, soru 4; çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili genelleme algısını, soru 5; ahlaki ve sosyal kuralların ihlali durumunda çocukların ceza tutumunu ölçmektedir.

Verilerin Analizi

Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet algısı alt boyutunu ölçmek için her deneğe resimlerdeki olaylar hakkındaki kararını bildirebileceği üç farklı yüz ifadesi gösterilmiştir. Her resimle birlikte çocuğun önüne yüz ifadelerini içeren kartlar sıralanmış ve resimde gösterilen olaya tepkin nasıl olurdu yüz ifadelerinden birini seçer misin? diye sorulmuştur. Puanlamada da bu yüz ifadelerinden yararlanılmıştır. 1- yüz ifadesi; mutlu (onaylayan)= 1 puan, 2- yüz ifadesi; biraz kızgın (onaylamayan)= 2 puan, 3. yüz ifadesi; çok kızgın (hiç onaylamayan, bu çok kötü bir şey)= 3 puandır. Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili otorite yokluğu, kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarına ait cevaplarını değerlendirmek için resimdeki çocuğun bu davranışını öğretmeni görmese, önceden bu olayla ilgili koyulmuş kural olmasa bu davranışının doğru olup olmadığı ve okul dışındaki yerlerde örneğin, ev, park, komşu evi gibi bu davranışın yapılıp yapılmayacağı sorulmuştur. Doğru veya yapılabılır cevabı "0" puan yanlış ya da yapılamaz cevabı "1" puan ile puanlanmıştır. Ahlaki ve sosyal kuralların çiğnenmesi durumunda, çocuğun ceza ile ilgili tutumunu ölçmek için, resimdeki davranışı yapan çocuğa yaptığı davranıştan dolayı öğretmenin ceza verip vermemesi gerektiği sorulmuştur. Ceza vermesin cevabı "1" puan, ceza versin ama az versin cevabı 2 puan, çok ceza versin cevabı 3 puan ile puanlanmıştır. Her çocuğun önce ahlaki kurallarla ilgili gösterilen 5 resimden elde ettiği puanlar her alt boyutla ilgili ayrı ayrı toplanmıştır. Daha sonra sosyal kurallarla ilgili gösterilen 5 resimden her bir alt boyuttan elde ettiği puanlar ayrı ayrı toplanmıştır. Böylece her çocuğun ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet, otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme ve ceza alt boyutlarına ait puanları elde edilmiştir. Elde edilen veriler 'Mann Whitney-U Testi ve t testi' kullanılarak analiz edilmiş ve anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Yaşlara göre yapılan karşılaştırmalarda, okul öncesi eğitim kurumuna gidenler ve gitmeyenler 20'şer kişi olması nedeniyle, non-parametric istatistik tekniklerinden 'Mann-Whitney U Testi' kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde araştırmamızın alt amaçlarına göre, elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili alt boyutlara ait puanlarının okul öncesi eğitim kurumuna gidip gitmeme

durumuna göre, farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla verilere t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Gidip Gitmeme Durumuna Göre Okul Öncesi Dönemindeki Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	Değerler	n*	$\bar{X}^{**}$	s ^{***}	t	P
Ahlak Ciddiyet	Gitmeyen	60	2.59	0.54	1.72	p>0.08 Anlamsız
	Giden	60	2.75	0.44		
Ahlak Otorite Yokluğu	Gitmeyen	60	0.71	0.36	2.03	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.83	0.31		
Ahlak Kural Yokluğu	Gitmeyen	60	0.68	0.35	3.54	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.88	0.27		
Ahlak Genelleme	Gitmeyen	60	0.81	0.26	3.96	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.96	0.13		
Ahlak Ceza	Gitmeyen	60	2.69	0.48	0.83	p>0.40 Anlamsız
	Giden	60	2.75	0.38		
Sosyal Ciddiyet	Gitmeyen	60	2.63	0.61	0.64	p>0.52 Anlamsız
	Giden	60	2.70	0.51		
Sosyal Otorite Yokluğu	Gitmeyen	60	0.79	0.30	2.95	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.93	0.16		
Sosyal Kural Yokluğu	Gitmeyen	60	0.82	0.29	2.88	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.94	0.16		
Sosyal Genelleme	Gitmeyen	60	0.84	0.27	3.68	p<0.00 Anlamlı
	Giden	60	0.98	0.06		
Sosyal Ceza	Gitmeyen	60	2.71	0.48	0.18	p>0.85 Anlamsız
	Giden	60	2.69	0.48		

* Denek Sayısı

** Aritmetik Ortalama

*** Standart Sapma

Tablo 2'deki sayısal değerler incelendiğinde, okul öncesi eğitim kurumuna gidip gitmeme durumuna göre, ahlaki kural bilgisi otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme alt boyutlarına ve sosyal kural bilgisi otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme alt boyutlarına ait puanların okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar lehine farklılaştığı görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 6 yaşındaki çocukların, ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutlarına ait puanlarının farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, verilere Mann Whitney-U Testi uygulanmış ve bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 3. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen 6 Yaş Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	6 Yaş	n	$\bar{X}$	s	Z değeri	P
Ahlak Ciddiyet	Gitmeyen	20	2.79	0.37	-0.70	p>0.48
	Giden	20	2.83	0.34		Anlamsız
Ahlak Otorite Yokluğu	Gitmeyen	20	0.84	0.28	-0.01	p>0.98
	Giden	20	0.83	0.34		Anlamsız
Ahlak Kural Yokluğu	Gitmeyen	20	0.82	0.29	-0.83	p>0.40
	Giden	20	0.88	0.29		Anlamsız
Ahlak Genelleme	Gitmeyen	20	0.90	0.16	-2.21	p<0.02
	Giden	20	0.98	0.04		Anlamlı
Ahlak Ceza	Gitmeyen	20	2.74	0.48	-0.51	p>0.60
	Giden	20	2.74	0.37		Anlamsız
Sosyal Ciddiyet	Gitmeyen	20	2.82	0.35	-1.88	p<0.05
	Giden	20	2.53	0.76		Anlamlı
Sosyal Otorite Yokluğu	Gitmeyen	20	0.92	0.13	-0.42	p>0.66
	Giden	20	0.90	0.24		Anlamsız
Sosyal Kural Yokluğu	Gitmeyen	20	0.96	0.10	-1.10	p>0.26
	Giden	20	0.86	0.27		Anlamsız
Sosyal Genelleme	Gitmeyen	20	0.95	0.10	-1.32	p>0.18
	Giden	20	0.98	0.04		Anlamsız
Sosyal Ceza	Gitmeyen	20	2.80	0.38	-1.07	p>0.28
	Giden	20	2.68	0.38		Anlamsız

Tablo 3'ün sayısal değerleri incelendiğinde, 6 yaşındaki çocukların ahlaki kural bilgisi genelleme alt boyutu puan ortalamalarının, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş çocuklar lehine farklılaştığı görülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna gitmeyen 6 yaşındaki çocukların ise sosyal kuralları okul öncesi eğitim kurumuna devam eden akranlarına göre daha ciddi algıladıkları görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve devam etmeyen 5 yaşındaki çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutlarına ait puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla verilere Mann Whitney-U Testi uygulanmış ve bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen 5 Yaş Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	5 Yaş	n	$\bar{X}$	s	Z değeri	P
Ahlak	Gitmeyen	20	2.63	0.56	0.47	p>0.63 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	20	2.74	0.38		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.65	0.38	2.49	p<0.01 Anlamlı
Otorite Yokluğu	Giden	20	0.92	0.22		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.61	0.34	3.25	p<0.00 Anlamlı
Kural Yokluğu	Giden	20	0.93	0.18		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.82	0.26	2.76	p<0.00 Anlamlı
Genelleme	Giden	20	0.98	0.04		
Ahlak	Gitmeyen	20	2.62	0.57	1.28	p>0.19 Anlamsız
Ceza	Giden	20	2.85	0.28		
Sosyal	Gitmeyen	20	2.64	0.52	0.19	p>0.84 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	20	2.69	0.39		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.76	0.33	1.18	p>0.07 Anlamsız
Otorite Yokluğu	Giden	20	0.95	0.08		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.77	0.30	3.03	p<0.00 Anlamlı
Kural Yokluğu	Giden	20	0.98	0.04		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.84	0.25	2.33	p<0.01 Anlamlı
Genelleme	Giden	20	0.97	0.06		
Sosyal	Gitmeyen	20	2.67	0.58	1.05	p>0.29 Anlamsız
Ceza	Giden	20	2.65	0.49		

Tablo 4'ün sayısal değerleri incelendiğinde, 5 yaşındaki çocukların okul öncesi eğitim kurumuna gidip gitmeme durumuna göre, ahlaki kural bilgisi otorite yokluğu, kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarına ait puan ortalamalarının, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar lehine farklılaştığı görülmektedir. Ayrıca sosyal kural bilgisi kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarına ait puan ortalamalarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocukların lehine farklılaştığı görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 4 yaş çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutlarına ait puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla verilere Mann Whitney-U testi uygulanmış ve bulgular Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen 4 Yaş Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	4 Yaş	n	$\bar{X}$	s	Z değeri	P
Ahlak	Gitmeyen	20	2.40	0.60	1.63	p>0.10 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	20	2.64	0.58		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.63	0.37	2.07	p>0.21 Anlamsız
Otorite Yokluğu	Giden	20	0.75	0.36		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.61	0.38	1.24	p<0.03 Anlamlı
Kural Yokluğu	Giden	20	0.84	0.31		
Ahlak	Gitmeyen	20	0.73	0.32	2.29	p<0.02 Anlamlı
Genelleme	Giden	20	0.91	0.22		
Ahlak	Gitmeyen	20	2.72	0.38	0.10	p>0.91 Anlamsız
Ceza	Giden	20	2.65	0.48		
Sosyal	Gitmeyen	20	2.46	0.82	1.01	p>0.30 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	20	2.83	0.27		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.72	0.36	1.95	p<0.05 Anlamlı
Otorite Yokluğu	Giden	20	0.92	0.13		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.74	0.35	3.03	p<0.00 Anlamlı
Kural Yokluğu	Giden	20	0.98	0.04		
Sosyal	Gitmeyen	20	0.76	0.36	2.11	p<0.03 Anlamlı
Genelleme	Giden	20	0.96	0.07		
Sosyal	Gitmeyen	20	2.69	0.46	0.67	p>0.50 Anlamsız
Ceza	Giden	20	2.69	0.58		

Tablo 5'te sunulan değerler incelendiğinde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen 4 yaşındaki çocukların ahlaki kural bilgisi kural yokluğu, genelleme; sosyal kural bilgisi otorite yokluğu, kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarına ait puan ortalamalarının okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 yaş çocuklar lehine farklılaştığı görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen erkek çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutlarına ait puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla verilere t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen Erkek Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	Erkek	n	$\bar{X}$	s	t	P
Ahlak	Gitmeyen	30	2.68	0.50	0.32	p>0.74 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	30	2.65	0.50		
Ahlak	Gitmeyen	30	0.82	0.31	1.49	p>0.13 Anlamsız
Otorite Yokluğu	Giden	30	0.72	0.37		
Ahlak	Gitmeyen	30	0.82	0.29	1.45	p>0.14 Anlamsız
Kural Yokluğu	Giden	30	0.74	0.35		
Ahlak	Gitmeyen	30	0.92	0.18	1.63	p>0.10 Anlamsız
Genelleme	Giden	30	0.85	0.25		
Ahlak	Gitmeyen	30	2.71	0.46	0.33	p>0.74 Anlamsız
Ceza	Giden	30	2.73	0.41		
Sosyal	Gitmeyen	30	2.67	0.53	0.12	p>0.89 Anlamsız
Ciddiyet	Giden	30	2.66	0.60		
Sosyal	Gitmeyen	30	0.97	0.19	2.15	p<0.03 Anlamlı
Otorite Yokluğu	Giden	30	0.86	0.26		
Sosyal	Gitmeyen	30	0.96	0.06	2.08	p<0.04 Anlamlı
Kural Yokluğu	Giden	30	0.86	0.25		
Sosyal	Gitmeyen	30	0.94	0.07	1.58	p>0.11 Anlamsız
Genelleme	Giden	30	0.88	0.25		
Sosyal	Gitmeyen	30	2.70	0.44	0.03	p>0.97 Anlamsız
Ceza	Giden	30	2.70	0.51		

Tablo 6'ya göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden erkek çocukların, sosyal kural bilgisi otorite yokluğu ve kural yokluğu puanlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen erkek çocuklardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen kız çocukların, ahlaki ve sosyal kural bilgisi alt boyutlarına ait puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla verilere t testi uygulanmış ve bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden ve Etmeyen Kız Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kurallara Ait Puanlarının Karşılaştırılması

Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Alt Boyutları	Kız	n	$\bar{X}$	s	t	P
Ahlak Ciddiyet	Gitmeyen	30	2.73	0.43	0.89	p>0.37 Anlamsız
	Giden	30	2.65	0.50		
Ahlak Otorite Yokluğu	Gitmeyen	30	0.79	0.34	0.97	p>0.33 Anlamsız
	Giden	30	0.72	0.37		
Ahlak Kural Yokluğu	Gitmeyen	30	0.82	0.30	1.31	p>0.19 Anlamsız
	Giden	30	0.74	0.35		
Ahlak Genelleme	Gitmeyen	30	0.92	0.29	1.67	p>0.09 Anlamsız
	Giden	30	0.85	0.18		
Ahlak Ceza	Gitmeyen	30	2.74	0.40	0.08	p>0.92 Anlamsız
	Giden	30	2.73	0.41		
Sosyal Ciddiyet	Gitmeyen	30	2.75	0.49	0.92	p>0.35 Anlamsız
	Giden	30	2.66	0.60		
Sosyal Otorite Yokluğu	Gitmeyen	30	0.88	0.22	1.38	p>0.16 Anlamsız
	Giden	30	0.82	0.29		
Sosyal Kural Yokluğu	Gitmeyen	30	0.91	0.21	1.42	p>0.15 Anlamsız
	Giden	30	0.84	0.29		
Sosyal Genelleme	Gitmeyen	30	0.95	0.11	1.93	p<0.05 Anlamlı
	Giden	30	0.88	0.25		
Sosyal Ceza	Gitmeyen	30	2.75	0.40	0.58	p>0.55 Anlamsız
	Giden	30	2.70	0.60		

Tablo 7'nin sayısal değerleri incelendiğinde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden kız çocuklar ile okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen kız çocukların, sosyal kural bilgisi genelleme alt boyutu puanlarında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden kız çocuklar lehine olan bir farklılaşma olduğu görülmektedir.

Tartışma

Bu bölümde çalışmadan elde edilen sonuçlar literatür, bulgular ve araştırmacıların deneyimleri ışığında tartışılmıştır.

Çocukların Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Etme Durumu İle Ahlaki ve Sosyal Kurallara İlişkin Bilgileri

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden ve etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin karşılaştırıldığı bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili otorite yokluğu, kural yokluğu ve genelleme alt boyutlarında yüksek puanlar elde ettikleri görülmüştür. Yani okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar, ahlaki ve sosyal kuralları içselleştirmişlerdir. Araştırmanın ahlaki ve sosyal kuralların otorite figürü alt boyutu ile ilgili elde edilen sonucu Siegal ve Storey'in (1985, 1001) araştırma sonuçları ile de des-

teklemektedir. Siegal ve Storey (1985, 1001) okul öncesi eğitim kurumuna en az bir buçuk yıldır devam eden çocukların okula yeni kayıt olan çocuklara göre, otoriteden daha bağımsız hareket ettiklerini yani ahlaki ve sosyal kuralları içselleştirdiklerini ileri sürmüşlerdir. Kuralların içselleştirilmesi ile ilgili Selçuk'un da (1997, 86) belirttiği gibi, birey toplumsal kurallara uygun bir şekilde kendi kendini denetliyorsa içten denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir. Çevresindekilerin yani otorite olarak algılanan kişilerin (öğretmen, anne baba gibi) etkisiyle karar veriyorsa dıştan denetimli bir ahlaki gelişim göstermektedir. Elde ettiğimiz araştırma sonuçları doğrultusunda, okul öncesi eğitimin çocukların içten denetimli bir ahlaki gelişim göstermelerine katkıda bulunduğu söylenebilir.

Diğer yandan Güven de (2005a) okul öncesi dönemin, değerlere ilişkin bilgilerin temellerinin atıldığı ilk dönem olduğunu ileri sürmüştür. Okul öncesi dönemde çocuklar doğrular ve yanlışlar arasındaki farkı tam olarak ayırt edemezler. Çocukların okul gibi yeni bir sosyal çevreye girişi onların kural bilgisini pek çok açıdan olumlu yönde etkilemektedir (Dunn ve Munn 1985, 480). İyi bir okul öncesi eğitim olanağı, çocukların doğruyu ve yanlış kolaylıkla birbirinden ayırt etmesini sağlamaktadır.

Okul öncesi eğitimin, çocukların kural bilgisi üzerindeki etkisi sosyal alan teorisi ışığında izleyen şekilde açıklanabilir. Çocuklar ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgiyi yetişkinler (aile, öğretmen gibi) ve akranları ile ilişkileri aracılığıyla öğrenmektedirler (Smetana, 1999, 311). Okul öncesi eğitim kurumuna başlaması ile birlikte çocuğun etkisi altında kaldığı kişi sayısı ve davranış örnekleri artmaktadır. Çocuk okul öncesi eğitim kurumuna başladığında, ilk defa kalabalık bir sosyal grubun üyesi olur; okul öncesi eğitim kurumu, onun için yepyeni bir deneyim ortamıdır. Grup içinde diğer çocuklarla ve öğretmeni ile iletişim kurmak için yeni beceriler edinir, yeni duygu ve düşünceler kazanır (Güven, 2005b; Aydın, 2000, 55). Okulda çocuk ahlaki kuralları, ahlaki suç işleme veya suç işleyenleri gözleme gibi deneyimler aracılığıyla öğrenirken, sosyal kuralları da, içinde bulunduğu sosyal sistemin kuralları ve uygulamalarını denemeleri yoluyla öğrenmektedir (Smetana vd., 1993, 202). Diğer bir deyişle, çocuk okul öncesi eğitim kurumlarında neyin doğru neyin yanlış kabul edildiğini görmekte ve buna göre davranış tarzları geliştirmektedir.

Okul öncesi eğitimin, çocukların kural anlayışını etkileme yollarından birisi de arkadaş grubudur. Grup oyunları içinde arkadaşları ile etkileşim kuran çocuk sosyalleşir. Arkadaşlarıyla oyun oynamak, çocuğa işbirliği yapmayı ve toplumsal yaşam için gerekli kuralları (sorumluluk alma, kendi haklarını koruma, başkalarının haklarına saygı gösterme, görgü kuralları gibi) öğretmektedir (Başaran, 1992, 150; Seyrek ve Sun, 1992, 62). Dolayısıyla, çocuğun gelecekte ahlaki ve sosyal kurallara uygun hareket etmesinde ve bu kuralları ayırt etmesinde oyuna ve oyunun kurallarına alışık olmanın rolü büyüktür.

Sonuç olarak, okul öncesi eğitim kurumlarının, çocukların ahlaki ve sosyal kuralları öğrenmesi ve bunun sonucu olarak da toplumsal yaşama başarılı bir şekilde ayak uydurabilmesi açısından etkili bir ortam oluşturduğu söylenebilir.

Çocukların Yaşı İle Ahlaki ve Sosyal Kurallara İlişkin Bilgileri

Yaşlara göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş çocuklar devam etmeyen akranlarına göre, ahlaki kurallara sadece okul içinde değil, okul dışındaki yerlerde de uyulması gerektiğini belirtmişlerdir. Smetana ve diğerlerine (1993, 202) göre, çocuklar yaşı büyüdükçe olayların daha çok ahlaki boyutu ile ilgilenmektedirler. Bu çalışmanın sonucuna göre ise hem çocuğun yaşının ilerlemesi hem de okul öncesi eğitim

kurumları çocukların ahlaki kurallarla ilgili duyarlılığının artmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Bu araştırmanın diğer sonucuna göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 6 yaş çocuklar sosyal kuralları devam eden akranlarına göre daha ciddi algılamışlardır. Bu sonuç, Siegal ve Storey'in (1985, 1001) araştırma sonucunu destekler niteliktedir. Siegal ve Storey'e (1985, 1001) göre, okul öncesi eğitim kurumuna yeni kayıt olan çocuklar, en az bir buçuk yıldır okula devam eden akranlarına göre, sosyal kuralları daha ciddi algılamaktadırlar. Buna göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar, sosyal kuralların içinde bulunan ortama bağlı olarak değişebileceğini düşünmektedirler. Dolayısıyla, okul öncesi eğitimin 6 yaşındaki çocukların ahlaki ve sosyal kuralları birbirinden ayırt etme becerisini etkilemesi beklenbilir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklar okula devam etmeyen akranlarına göre, ahlaki kuralları otorite ve kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak algılarken, sosyal kuralları kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak algılamışlardır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocukların özellikle ahlaki ve sosyal kuralları okula gitmeyen akranlarına göre içselleştirdikleri ve ahlaki ve sosyal kurallara öğretmen baskısı yüzünden değil, kural bilinci olduğu için uyduklarını söylenebilir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 yaş çocuklar, ahlaki kurallarla ilgili iki alt boyutta (kural yokluğu ve genelleme alt boyutları) sosyal kurallarla ilgili üç alt boyutta (otorite yokluğu, kural yokluğu, genelleme alt boyutları) okula devam etmeyen akranlarına göre, daha yüksek puanlar elde etmişlerdir. Diğer bir deyişle, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 yaşındaki çocuklar ahlaki kuralları kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak yargılarken, sosyal kuralları otorite ve kuraldan bağımsız, genellenebilir olarak değerlendirmişlerdir. Üstün'e (1994, 25) göre, 4 yaşından itibaren çocuklar kurallara dıştan gelen bir baskı ile değil, içten gelen bir sınırlama ile uyma yönünde gelişmeye başlamaktadır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, 4 yaşındaki çocuğun kurallarla ilgili gelişiminin okul öncesi eğitim vasıtasıyla desteklendiği ileri sürülebilir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumunun, çocuğa diğer çocuklarla ve çevresindeki yetişkinlerle ilişki kurma fırsatı sağlaması onun ahlaki ve sosyal gelişiminde son derece önemlidir. Güven (2005b) okul öncesi eğitim kurumunun, çocuğun toplumsallaşma sürecinde çok önemli bir basamak olduğunu bildirmiştir. Kural bilincinin gelişmeye başladığı 4 yaşından itibaren çocukların ahlaki ve sosyal kuralları öğrenmeleri ve ayırt etmeleri açısından okul öncesi eğitim kurumuna gönderilmesi gerektiği söylenebilir.

Araştırmadan elde edilen istatistiksel veriler gözden geçirildiğinde, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden hem 4 yaşındaki hem de 5 yaşındaki çocukların sosyal kurallara ait alt boyutlardan elde ettikleri puan ortalamalarının birbirine oldukça yakın olduğu gözlenirken ahlaki kurallara ait alt boyutlardan elde ettikleri puan ortalamalarında ise yaş ilerledikçe bir artış olduğu gözlenmektedir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumuna giden 4 ve 5 yaşındaki çocukların ahlaki kurallarla ilgili ciddiyet ve ceza alt boyutu puan ortalamalarının yaşla birlikte arttığı gözlenirken sosyal kurallarla ilgili ciddiyet ve ceza alt boyutu puan ortalamalarının yaşla birlikte azaldığı görülmektedir. Diğer yandan, okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili ciddiyet, genelleme alt boyutu puanlarında yaşla birlikte artış gözlenmektedir. Buna göre, okul öncesi eğitim kurumuna gitmeyen çocukların kurallarla ilgili bir karmaşa yaşadıklarını yani ahlaki ve sosyal kuralları birbirinden ayırt edemediklerini söyleyebiliriz. Kuralları ayırt edemeyen bir çocukta ilköğretime başladığında okulla ilgili işlerde başarısız olabileceğini, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden akranlarına göre, okul hayatına bir adım daha geriden başlamak

zorunda kalabileceği ileri sürülebilir. Çünkü okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen çocuk akademik hayata başladığı ilk yılı kuralları anlamaya çalışmak ve yorumlamakla geçireceği için okul öncesi eğitim kurumuna devam eden akranlarına göre akademik ve toplumsallaşma alanında yetersizliklerle karşılaşabilecektir. Akman'a (1994, 14) göre çocukların farklı düzeyde ahlaki yönden akıl yürütmeye sahip olmalarının arkasında, farklı türden sosyal etkileşim deneyimlerinde bulunmaları yatmaktadır. Bu deneyimler yetişkin ve akranlarla sağlanmaktadır. Okul öncesi eğitim çocuklara akranlar ve yetişkinlerle etkileşim kurmak için fırsatlar sunmaktadır. Bu sayede çocuk neyin doğru, neyin yanlış olduğunu anlayabilmektedir. Okul öncesi eğitim, çocuklara ahlaki ve sosyal kuralları birbirinden ayırt etmesinde kurallarla ilgili bir iç görü kazanmasında yardımcı olan bir kurumdur. Diğer bir deyişle, okul öncesi eğitim kurumu çocuklara kurallarla ilgili çevresel bir zenginlik sağlamaktadır. Bu yüzden çocukların erken dönemde kuralları birbirinden ayırt etmesini sağlamak ve kurallara uygun hareket etme becerisini kazandırmak amacıyla, çocukların kurallarla ilgili gelişim gösterdiği bu dönemde okul öncesi eğitim kurumuna gönderilmesi gerekmektedir.

Çocukların Cinsiyeti İle Ahlaki ve Sosyal Kurallara İlişkin Bilgileri

Cinsiyet değişkenine göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden erkek çocukların devam etmeyen erkek çocuklara göre, sosyal kuralları otoriteden ve kuraldan bağımsız olarak algıladıkları görülmektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden erkek çocukların pek çok akran ve yetişkinin bulunduğu bir ortamda diğerleri ile etkileşimi vasıtasıyla otorite olarak kabul edilen öğretmen ve kural olmasa da sosyal kurallara uygun davranış tarzları sergilemeyi öğrendikleri söylenebilir. Diğer bir deyişle, okul öncesi eğitim kurumu sayesinde erkek çocukların sosyal kuralları içselleştirdikleri gözlenmektedir. Ayrıca erkek çocukların, okul öncesi eğitim kurumunda, cinsiyet rolüne uygun davranış tarzları sergilemeleri yönünde kural bilgisi vasıtasıyla desteklenmiş olduğu ileri sürülebilir. Yani, erkek çocuklar bağımsız hareket etmeleri yönünde okul öncesi eğitim kurumu tarafından desteklenmektedir.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden kız çocukları, devam etmeyen kız çocuklara göre, sosyal kuralları genellenebilir olarak yargılamışlardır. Okul öncesi eğitimin, kız çocukların sosyal kurallara uygun hareket etmesinde önemli bir yere sahip olduğu ileri sürülebilir. Bu araştırmaya göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden kız çocuklar sosyal kurallara sadece okulda değil, okul dışındaki yerlerde de uyulması gerektiğini belirtmişlerdir. Toplumumuzda kız çocuklardan beklenen, sadece okulda değil, okul dışındaki örneğin, ev, oyun bahçesi gibi yerlerde de kurallara uygun davranmasıdır. Okul öncesi eğitim kurumu, kız çocuklara toplumun kendinden beklediği, cinsiyet rolüne uygun davranış tarzları sergilemelerinde, kurallarla ilgili detaylı bilgiler vererek yardımcı olmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Bu araştırmaya göre okul öncesi eğitim kurumları çocukların ahlaki ve sosyal kuralları ayırt etme becerisini olumlu yönde etkilemektedir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar devam etmeyen akranlarına göre ahlaki ve sosyal kuralları otorite ve kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak algılamışlardır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bir bilinç oluşturmalarının yanında bu kuralları içselleştirdikleri söylenebilir.

Yaş değişkenine göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklarla devam etmeyen çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaşındaki çocuklar devam etmeyen akranlarına göre ahlaki kuralları genellemişlerdir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumuna devam etmeyen 6 yaş çocuklar sosyal kurallara daha fazla önem yüklemişlerdir. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş çocuklar devam etmeyen aynı yaş grubu çocuklara göre, ahlaki kuralları otorite ve kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak algılamakta ve sosyal kuralları kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak algılamaktadırlar. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 yaş çocuklar ahlaki kuralları, kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak değerlendirirken, sosyal kuralları otoriteden, kuraldan bağımsız ve genellenebilir olarak değerlendirmektedirler.

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden erkek çocuklar devam etmeyen erkek çocuklara göre, sosyal kuralları otoriteden, kuraldan bağımsız olarak algılamışlardır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden kız çocuklar devam etmeyen kız çocuklara göre, sosyal kuralları genellenebilir olarak değerlendirmişlerdir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler şunlardır:

1. Üç yaşından başlayarak çocuk akranlarına doğru bir sosyal eğilim göstermektedir. Çocuğun arkadaş ve oyun ihtiyacını karşılamak, ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili iç görü kazandırmak ve içten denetimli bireyler yetiştirmek amacıyla en geç 4 yaşından itibaren bir okul öncesi eğitim kurumuna gönderilmelidir.

2. Ülkemizde son günlerde ilköğretim okullarında yaşanan şiddet olayları göz önüne alındığında, okul öncesi dönemden itibaren çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili duyarlılık kazanmasının gereği bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden okul öncesi eğitim programları, çocukların ahlaki ve sosyal kuralları ayırt etme becerisine yönelik içerik yönünden yeniden gözden geçirilmeli ve zenginleştirilmelidir.

3. Okul öncesi eğitim programı hazırlanırken, ahlaki ve sosyal gelişim alanları birbirinden ayrılmalıdır. Çocukların ahlaki ve sosyal gelişimine yönelik ayrı hedef ve hedef davranışlar geliştirilmelidir.

4. Okul öncesi dönemde özel eğitime muhtaç çocukların da sosyal ve ahlaki kuralları öğrenebilmeleri açısından bu programın da onlar için en geç 4 yaşında başlatılması gereği ortaya çıkmaktadır.

5. Özel eğitime muhtaç çocuklarla normal gelişim gösteren çocukların ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili bilgilerinin karşılaştırılmasına ve ortaya çıkacak sonuçlara göre, özel eğitim kurumlarında uygulanan program içeriğinde bir revizyona gidilmesine öncelikli yer verilmelidir.

6. Çocukların ahlak ve sosyal kurallarla ilgili temel bilgiyi öncelikle ailedeki yetişkinlerle ilişkileri sayesinde öğrendikleri göz önüne alındığında, anne babalara ahlaki ve sosyal kurallarla ilgili içerik yönünden zengin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda çalışan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlar tarafından belli ara-lıklarla seminerler sunulmalıdır.

Kaynakça

- Akman, B. (1994). Okul Öncesi Dönemde Ahlak (Moral) Gelişimi, **Okul Öncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı**, (Editör: Şule Bilir), Ya-Pa Yayınları, İstanbul.
- Arı, M. (2003). Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitimi ve Kalitenin Önemi, **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, (Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Arı, R. (2003). **Gelişim ve Öğrenme**, 1. Baskı, Atlas Kitapevi, Konya.
- Aydın, A. (2000). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**, 2. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., İstanbul.
- Başaran, İ. E. (1992). **Eğitim Psikolojisi**, Dördüncü Baskı, Yargıçoğlu Matbaası, Ankara.
- Bilir, Ş. ve Bal, S. (1989). “Kütahya İl Merkezinde Anaokuluna Giden ve Gitmeyen 4-6 Yaşlar Arasındaki Çocukların Kullandıkları İfadelerin Sözdizimi Yönünden İncelenmesi”, **6. Ya-Pa Semineri**, Ya- Pa Yayınları, İstanbul.
- Dunn, J. ve Munn, P. (1985). “Becoming a family member: Family conflict and the development of social understanding in the second year”, **Child Development**, Vol:56, 480-492.
- [http:// www.egitim.milliyet.com.tr](http://www.egitim.milliyet.com.tr), “Okul Öncesi Dönemde Değerler ve Aile”, Gülçin Güven, 1 Eylül 2005a.
- [http:// www.egitim.milliyet.com.tr](http://www.egitim.milliyet.com.tr), “Okul Öncesi Eğitimin Çocuğun Yaşamındaki Yeri”, Gülçin Güven, 1 Eylül 2005b.
- Johnson, J. E. ve McGillicuddy-Delisi, A. (1983). “Family environment factors and children’s knowledge of rules and conventions”, **Child Development**, Vol: 54, 218-226.
- Karasar, N. (1999). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Mehmedoğlu, Y. (2003). Erken Çocuklukta Din ve Ahlak Gelişimi, **Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar**, (Yayına Hazırlayan: Müzeyyen Sevinç), Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Nobes, G. ve Pawson, C. (2003). “Children’s understanding of social rules and social status”, **Merrill-Palmer Quarterly**, Vol:49, p77(23).
- Selçuk, Z. (1997). **Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme)**, Pe-Gem Yayınları, Ankara.
- Seyrek, H. ve Sun, M. (1992). **Çocuk Oyunları Okul Öncesi Eğitimde Oyun Dersi El Kitabı**, Müzik Eserleri Yayınları, İzmir.
- Siegal, M.ve Storey, R. M. (1985). “Day care and children’s conceptions of moral and social rules”, **Child Development**, Vol: 56, 1001-1008.
- Smetana, J. G. (1981). “Preschool children’s conceptions of moral and social rules”, **Child Development**, Vol: 52, 1333-1336.
- Smetana, J. G. (1984). “Toddler’s social interactions in the context of moral and conventional transgressions in the home”, **Developmental Psychology**, Vol: 55, 1767-1776.
- Smetana, J. G. (1985). “Preschool children’s conceptions of transgressions: Effects of varying moral and conventional domain-related attributes”, **Developmental Psychology**, Vol: 21, No.1, 18-29.
- Smetana, J. G. ve Braeges, J. L. (1990). “The development of toddlers’ moral and conventional judgments”, **Merrill-Palmer Quarterly**, Vol: 36, 329-346.
- Smetana, J.G., Schlagman, N. ve Adams, P. W. (1993). “Preschool children’s judgments about hypothetical and actual transgressions”, **Child Development**, Vol: 64, 202- 214.
- Smetana, J. G. (1999). “The role of parents in moral development: a social domain analysis”, **Journal of Moral Education**, Vol. 28, No. 3, 311-321.
- Üstün, E. (1994). Çocuğun Yaşantısında Otorite Figürünün Önemi, **Okul Öncesi Eğitimcileri İçin El Kitabı**, (Editör: Şule Bilir), Ya-Pa Yayınları, İstanbul.

A COMPERATIVE ANALYSIS OF MORAL AND SOCIAL RULE KNOWLEDGES OF THE CHILDREN WHO ATTENDED AND DID NOT ATTEND NURSERY SCHOOLS IN TERMS OF DIFFERENT VARIABLES

Zarife SEÇER*

Hakan SARI**

Abstract

Preschool education includes the activities to be supported for children's social and moral development. Literature reports that the children who attended nursery schools have tendencies to be more successful, active and social than the others who did not attend that kind of schools in the long term. Therefore, the aim of this research is to elucidate whether there is any difference between the children's knowledges about moral and social rules, who attend nursery schools or do not. The sample of this research consisted of 120 children, 60 children attended and 60 did not attend nursery schools. The data were collected using 10 pictures developed by Smetana (1981). The data collected in this research from the participants who are between the ages of 4 and 6 years were analysed with the help of Mann-Whithney-U statistics technigue and the "t" test . The result of this study is that preschool education should be compulsory for each child because it helps develop their knowledges about moral and social rules, which support their other developmental areas.

Key Words: Moral development, social development, pre-school education, nursery schools, children's knowledges about social and moral rules

---

* Ass. Prof.; Selçuk University, Faculty of Vocational Education

** Ass. Prof.; Selçuk University, Master of Faculty of Education Department of Special Education.